

Baranyi Ferenc

Nógrádi litera-túrák

A költők meglepődnek és meghatódnak, ha valaki érdeklődik a műveik iránt. Épp ezért nehezen tudnak nemet mondani, ha író-olvasó találkozóra invitálják őket. És megilletődöttségében még afölött is szemet huny az ember, hogy egy-egy kis faluban nem egészen anyakönyvi kivonati pontossággal prezentálják. Mert voltam én már erre felé *Baranyi János* is. *Czine Mihályt*, *Fodor Andrást* és szerény személyemet pedig a következő plakát fogadta egyszer a szomszéd - Heves - megyében: „*Czine Márton*, *Fodor József* és *Baranyi Imre* irodalmi estje.” Az már csak betetőzte a dolgot, hogy a rendezvényen Fodor Bandi tiszteletére a helybeli általános iskola legcsengőbb hangú nebulója *Fodor Jóska* bácsi *Piros fejfák* című versét mondta föl... Igaz, ami igaz: jó néhány derűs bosszúság is kijut az írónak, aki nem riad vissza attól, hogy író-olvasó találkozón nézzen farkaszemet a közönséggel.

És kijut a meglepetésekből is. *Vihar Béla*, akit Szécsényhez is kötöttek családi szálak, örökül hagyott rám egy történetet. Én ezt most közkinccsé teszem.

A hetvenes években kedvelt megyéje, Nógrád egyik eldugott falujába hívták író-

olvasó találkozóra. Az állomáson a helyi könyvtáros fogadta. Komótosan ballagtak a művelődési ház felé, amikor a következő falragasz gyökerezett a földbe a költő lábait: MA ESTE ARANY JÁNOS ÉS VIHAR BÉLA SZERZŐI ESTJE LESZ MEGTARTVA A KULTÚRBAN, AKI RÁÉR, JÖJJÖN EL!

Béla bácsi első döbbenetéből felocsúdva, torkát zavartan köszörülgette, imígyen szólalt meg végül:

- Helytelen volt így hirdetni az estet... Nem vagyok méltó arra, hogy egy napon - és egy lapon - emlegessenek Arany Jánossal...

- Odá se neki - nyugtatta lelkesen a könyvtáros -, majd felváltva peregnék a versek: egy Vihar Béla, egy Árány János, egy Vihar Béla, egy Árány János.

A költő látta, hogy embere meggyőzhetetlen. Baljós érzésekkel eltelve foglalt helyet a kultúrházacska színpadán, a község előljáróitól övezve. Aztán megkezdődött a műsor: hol egy Arany-vers hangzott el, hol a meghívott vendég munkáinak valamelyike a helybeli iskolások tolmácsolásában.

Béla bácsi a hosszú műsor alatt megszomjazott. Észrevette, hogy a vörös drapériával

bevont asztal mellett keskeny lóca dőlőfél a színpadon, rajta nyolc pohár bor. Kinyúlt az egyik pohár után, mire a könyvtáros ijedten csapott a kezére s izgatottan súgta:

- Hággyá, az kellék.

Úristen, miféle kellék

Úristen, miféle kellék lehet ez a nyolc pohár bor? A költő szorongása nőttön-nőtt, bár az előzmények után nagy meglepetés már nem érhető.

Hamarosan mindenre fény derült: a helybéli hetedikesek dramatizálva előadták *A walesi bárdokat*, Edward király és kísérete somfabotokon lovagolt be a színre, a nyolc pohár bor a „vendég welsz urak” mulatozásához kellett.

Szegény gyerekek úgy becsíptek a színpadon, hogy - a költő mérhetetlen öröme - azonnal abba kellett hagyni a találkozót...

*

Vagy harminc esztendővel ezelőtt a legjobb cimborámmal, *Gerelyes Bandival* valahol Pásztó környékén csatangoltunk. Felolvasásokat tartottunk mátravidéki falvakban, mert az emberek ki voltak éhezve a kendőzetlen emberi szóra. A rendezvények után még sokáig együtt maradtunk a hallgatóinkkal. Bort ittunk és segítettünk egymásnak eligazodni a világban.

Bandi egyszer oly sokat talált inni, hogy felhorgadt benne *Bartók* és *Kodály* népdalgyűjtő szenvedélye. Csakis az itallal magyarázható a dolog, mert amúgy igen-igen botfülű volt szegény.

- Bátyám - fordult a szövetkezet koros állatgondozójához, aki megtisztelte asztalunkat -, el tudna énekelni nekem egy olyan dalt, amelyet már a nagypjának az öregapja is tudott, és amelyet csak errefelé ismernek?

- Már hogyan tudnék - felelte indignált készséggel az idős ember, és elkezdte:

„Egy a szívem, egy a párom,
boldogságon tőle várom,
más leánytól még az édes csók sem kell.”

Gerelyes annyira be volt rúgva, hogy nem ismerte fel a népszerű operett agyonkoptatott sorait és lázasan jegyzetelt. Én meg elszomorodtam, mert ott ébredtem rá, hogy a népdalokat legkevésbé a nép énekli már. Falusi lagzikban is közismert operettmelódiaikat, divatos táncdalokat és giccsnek mondott magyarnótákat gajdol a vendégserg.

De hát olyan nagy baj ez? Valóban csináltak a magyarnóták? Nehéz rá egyértelmű választ adni. Már csak azért is, mert - *Lengyelji Miklós* szerint - „koronként, társadalmi hovatartozás szerint is más és más megítélés alá esik ez a műfaj. De ha így van, hozható-e örök érvényű ítélet?”

Nem hozható. De nem is kell folyton ítélezni. Kinek az *Akácus út* oldja fel a lelki görcseit, kinek az *Eroica*.

Az egészben az volt a legpikánsabb, hogy mindez *Rajeczky Benjámint* tartózkodási helyének a közvetlen közelében történt.

*

- Terus néninek sikerült eladnom egy *Varázshegyet!*

A lány takaros volt, mosolygós és közlékenyen fiatal. Az arca sugárzott a boldogságtól. A *Varázshegy* elkeltén érzett öröme majd akkora volt, mint Kutuzové lehetett Borogyinó után. Ő árulta az előző esti íróolvasó találkozón a könyveket.

Bánkon történt vagy Nőtincsen? Arra határozottan emlékszem, hogy tó volt a közelben. És arra is, hogy 1979-et írtunk. A könyvhét a végéhez közeledett.

A faluban felejtkeztem éjszakára. Másnap bebarangoltam a környéket. A tó partján leültem, hogy megpihenjek. Kavicsokat kezdtem dobálni lapos szögben a víz színére.

Az első kavicsból megmozdult a víz egy kicsikét. Vélttem, hogy a második már növeli ezt a tétova kis mozgást. S ha türelmesen, egymás után egymillió kavicsot suhintok a tó tükrére, lassan talán mozgásba jön az egész víztömeg - gondoltam. Aztán rájöttem, hogy gyerekes képzelgések ezek. Egyetlen zseblámpa nem világítja meg az éjszakát, mégha egymilliószor villan is fel egymás után. Egymillió lámpa egyszeri felvillanása kell hozzá. Az első kavics nyomán alig észrevehető borzongás futott végig a tó színén, ami egykettőre el is ült. A következő kavicsot már újra közönyösen sima víztükrök fogadta. Egymillió kavicsot egyszerre kellene lapos szögben ráruhintani a tóra, s úgy megmozdulna, mintha ringana alatta a meder, akár a bölcső.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok kergetőztek a fejemben, amikor odaért a lány, jókora bevásárló szatyorral a kezében.

- Terus néninek sikerült eladnom egy *Varázshegyvet!*

Megdicsértem érte, mert láttam, hogy őszintén örül. Azt hitte, kavicsot dobott a tóba, amitől megmoccan egy picikét a víz.

Pedig szívem szerint megdorgáltam volna. Terus néninél *Thomas Mann*-nal kezdeni? Úgy érzi majd, hogy becsapták. A címe után meséskönyvnek gondolhatta a *Varázshegyvet*. S amikor majd Hans Castorp és Settembrini fejtegetéseit szótárolja, egy életre elmegy a kedve az olvasástól, anélkül, hogy akár ő, akár *Thomas Mann* vétkes lenne ebben.

Végigperregtek bennem az előző esti megnyilatkozások:

- Véletlenül elolvastam az újságban T.D. egyik versét. Hát kérem, az egy nagy szélhámosság.

- Miért lenne az?

- Mert nem értek belőle egy szót sem.

- És az Einstein-féle relativitáselméletet érti-e?

- Nem én.

- Akkor az is szélhámosság?

(Most győzzem meg, hogy hallgasson *Babitsra*? Igenis, az olvasó tanuljon meg egy kicsit „versül”, hogy meg tudja különböztetni a tartalmas modernséget a valóban szélhámos modernkedéstől.)

- Maga költő?

- Úgy hiszem.

- És mivel foglalkozik?

- Verseket írok. Meg újságcikkeket.

- Jó, jó. Ez a hobbija, de mi a foglalkozása?

- Hosszú éveken át ez volt a foglalkozásom is. Aztán elszegődtem a televízióhoz, szerkesztőnek.

- No. Megjött az esze.

(A hivatásos író megmagyarázhatatlan jelenség neki: hogyan lehet valakinek a munkája az, ami más embereknél kedves bolondériának minősül?)

- Mennyit lehet egy ilyen verssel keresni?

- Ha irodalmi lap közli, hat-nyolcszáz forintot.

- És mennyi idő alatt írta meg?

- Másfél órába telt, amíg papírra vetettem. De negyvenkét évig írtam ezt a verset. Amennyit éltem eddig.

(Nem érti. Csak a mondat első felét hallotta. És már számol is magában: mi csoda órábéra van ennek a pasasnak!)

- Régebben sok politikai verset írt. Muszáj volt?

- Muszáj.

- Mert megrendelték?

- Senki sem rendelte meg. A lelkiismeretem rendelte meg. Ezért volt muszáj.

(Most magyarázom el neki, hogy nálunk a líra sohasem csak az egyik műfaja volt az irodalomnak, hanem tekintélyes

darabja is a küzdőtérnek? Magyarázzam el neki, hogy itt inkább „csörömpölt” a költői szó hosszú századokon át, nem pedig muzsikált - és sajnos még manapság is csörömpölnie kell. Magyarázzam el neki?

Elmagyaráztam neki. Mert elsősorban érte van, hogy a vers olykor „hegyes” - ahogy *Ladányi Miska* írta. Elmagyaráztam neki, mert ő a leghálásabb közönség, még ha kérdései az olvasási kultúra alacsony

fokáról tanúskodnak is. Elmagyaráztam neki, mert mindig jóindulatú várakozással, tisztába tett lélekkel jön el az író-olvasó találkozóra. Mintha csak templomba menne vasárnap.

És ha helyesen felelünk meg jóindulatú várakozásának, akkor igazi öröm lehet egyszer, hogy Teris néni megvásárolta a Varázshegyet.

Bálványos Huba grafikája